

Handleiding Leerkracht

Het PoëziePromotieMachien

Soms heb je als leerkracht basisonderwijs een kwartiertje over. Een mooi moment om de (gratis) website *PoëziePromotiemachien* te gebruiken. Het *PoëziePromotieMachien* is een korte les van ongeveer vijftien minuten over gedichten van verschillende dichters. De les bestaat uit het doorlopen van deze website en begint door te klikken op de knop *Start de Machine*. Alle stappen erna wijzen voor zich. De les eindigt met een optionele opdracht om het gekozen gedicht op een creatieve manier te verwerken in een andere kunstvorm. Je hebt voor het *PoëziePromotieMachien* een digibord nodig of een computer met beamer. De les werkt trouwens ook op een iPad. Het is de bedoeling dat je de site samen met een leerling doorloopt, het liefst een vrijwilliger. De rest van de klas kijkt mee. Jij als docent bedient de knoppen. Zo houd je de regie in handen. Herhaal de les met een andere leerling als je daar voldoende tijd voor hebt.

De elf gedichten zijn bestemd voor de bovenbouw van het basisonderwijs. Als je suggesties hebt voor andere gedichten, laat het ons weten: educatie@cubiss.nl, dan kijken wij of we het gedicht kunnen opnemen op de website. De enige eis vooraf is dat het gedicht afkomstig moet zijn uit een gepubliceerde gedichtenbundel.

Vorbereiding

Het is verstandig om deze handleiding voor de les door te lezen en de site een keer helemaal te doorlopen. Tip! Print eventueel de opdrachten vooraf uit zoals beschreven bij stap IO.

Doel van de site

Doel van de site is om leerlingen op een vrijblijvende en speelse manier kennis te laten maken met gedichten. Even aanstippen, meer niet. Mild promoten. Misschien worden sommige leerlingen geraakt. De site verlaagt vooral de drempel naar poëzie, haalt vooroordelen weg. Noem het terloops leren. Noem het leren in een verloren moment. Noemt het leren, verstopt in een bijzin. Vandaar het belang het licht te houden, er een spel van te maken. De les is één van de manieren om de leerlingen kennis te laten maken met poëzie. Een aanvulling, niet meer, maar ook niet minder.

Didactiek

In de les wordt er naar afbeeldingen gekeken, er wordt een gedicht gelezen, er wordt klassikaal over het gedicht gesproken en er wordt een creatieve verwerkingsopdracht gemaakt. Kortom, de les biedt een receptieve leeractiviteit, een reflectieve en een actieve. Ook wordt er uitgegaan van de belevingswereld van de leerling: hij kan uit een aanbod kiezen en op zijn keuze terugkomen. Het aanbod is beperkt (elf woorden, die naar elf verschillende gedichten verwijzen). Belangrijke aandachtspunten bij het ontwikkelen van de website en les waren dan ook het prikkelen van de nieuwsgierigheid en het visualiseren en structureren van het dichtproces. Dichters dichten op allerlei manieren: één van die

manieren zou kunnen lijken op het proces dat de leerling doorloopt als hij de aanwijzingen van de site volgt.

Doelgroep

Bovenbouw van het basisonderwijs, vanaf groep 6.

Vakgebieden

Nederlands, lezen, lees- en taalvaardigheid, leesbevordering, literatuureducatie, cultuureducatie.

Benodigdheden

- Digibord of computer met internetverbinding en beamer
- Printer
- Materialen voor de verwerkingsopdrachten (deze staan vermeld bij de opdrachten op de site).

Lesduur

Ongeveer vijftien minuten per leerling, plus de tijd die je aan de verwerkingsopdracht wil besteden (dit kan ingevuld worden op basis van de beschikbare tijd).

URL

www.poeziepromotiemachien.nl

Kies voor de versie Primair Onderwijs (PO).

De les in stappen

0. Voorbereiding

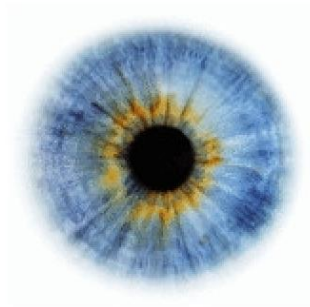
Lees deze handleiding helemaal door en oefen thuis of op school een keer met het *PoëziePromotieMachien*. Onderstaande lesbeschrijving is één van de manieren om met de site om te gaan. Je kunt er ook op andere manieren mee werken. Uiteraard ben je vrij om die manier te kiezen die jou het beste bevalt en die het beste bij de klas past...

I. *Start het PoëziePromotieMachien*

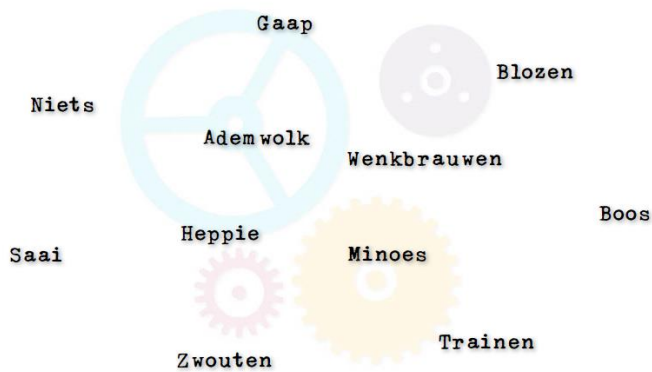
Open de website op het digibord of op de computer met beamer. Vertel de leerlingen dat jullie 'iets' met poëzie gaan doen, met behulp van een soort machientje en dat je een vrijwilliger nodig hebt. Roep deze naar voren. Klik vervolgens op de knop *Start de Machine*.

2. *Klik en ontdek!*

Nadat je op de knop *Start de machine* klikt, verschijnt bovenstaand scherm: een iris. Laat je vrijwilliger zeggen wat hij ziet (een oog, of preciezer: een iris). Wanneer je met de cursor over de iris gaat, verschijnt er een pop-up met de tekst *Klik en ontdek!* Blijkbaar kun je op de iris klikken. Doe alsof je – net als de leerlingen in de klas – de site voor het eerst ziet. Zo maak je er een gezamenlijke ontdekkingsreis van. Klik vervolgens op de iris.

3. Spreekt het woord je aan? Klik en ontdek!

Wanneer je op de iris klikt, verschijnt bovenstaand scherm. Elf woorden zijn willekeurig verdeeld over het scherm. Laat je vrijwilliger wederom zeggen wat hij ziet. Ga met de cursor over de woorden. Er verschijnt steeds een pop-up met de tekst *Spreekt het woord je aan? Klik en ontdek!* Vraag de leerling: 'Oké, je mag dus een woord kiezen. Welk woord spreekt je aan? Welk woord kies je?' De vrijwilliger kiest een woord (eventueel in overleg met de rest van de klas). Klik op dit woord.

4. Spreken de afbeeldingen je aan? Zo ja, klik dan op één ervan en ga verder. Zo niet, klik dan op 'terug' en kies een ander woord.

Als je op één van de elf woorden klikt, verschijnt er een scherm met twee afbeeldingen. Laat je vrijwilliger zeggen wat hij ziet. Ga daarna met je cursor over de afbeeldingen. Er verschijnt een pop-up met de tekst *Spreken de afbeeldingen je aan? Zo ja, klik dan op één ervan en ga verder. Zo niet, klik dan op terug en kies een ander woord.* Lees de tekst hardop voor, of laat dit doen door de vrijwilliger. Vraag de leerling: 'En, wat doe je? Ben je nieuwsgierig naar wat er achter de afbeeldingen zit? Of wil je terug naar de pagina met

woorden en wil je een ander woord kiezen?' Als je vrijwilliger kiest voor het klikken op één van de afbeeldingen (het maakt niet uit welke afbeelding), verschijnt op het volgende scherm het bijbehorende gedicht. Spreken de afbeeldingen hem niet aan en wil hij liever een ander woord met andere afbeeldingen, klik dan op *terug*. Je komt dan weer op het scherm met de elf woorden. In principe kan hij alle woorden op deze manier uitproberen, maar dit is niet de bedoeling. Zeg dat hij slechts één keer terug mag komen op zijn keuze.

5. Lees het gedicht hardop voor. Vind je het mooi? Zo ja, vertel! Zo nee, vertel het ook.

Benieuwd naar de titel van de bundel, waar het gedicht in staat? Nieuwsgierig naar de dichter? Ja? Goed zo? Klik dan op 'verder'.

Blozen

Ik hou niet zo van bloed,
jij wel?
Ik hou het liever in mijn vel.
Daar zit het goed,
mijn bloed.

Het enige wat ik graag zie
is een klein korstje op mijn knie,
waaraan ik op een luie dag
lang en voorzichtig pulken mag.

Nee, ik wil nooit meer bloeden.
En ik wil nooit meer blozen.
Maar als ik jou zie...
Ja, wat dan?
Dan bloeien alle rozen.

Nadat de leerling voor één van de afbeeldingen heeft gekozen, verschijnt het gedicht zoals in bovenstaand scherm. Ga met de cursor over de foto aan de linkerzijde van het scherm. Er verschijnt een pop-up met de tekst *Dit is de maker van het gedicht*. Bij de knop *verder* verschijnt een pop-up met de tekst *Lees het gedicht hardop voor. Vind je het mooi? Zo ja, vertel! Zo nee, vertel het ook!*

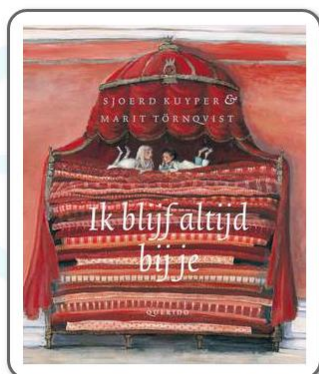
Laat je vrijwilliger het gedicht eerst een keer voor zichzelf lezen en daarna hardop. Voer een kort gesprekje met hem over het gedicht en betrek de klas hierbij. Het *PoëziePromotieMachien* is een website om te ontdekken. Onder de foto van de dichter staan daarom twee vraagtekens. Wanneer je hier met de muis overheen beweegt, verschijnen er vragen die dienen als inspiratie voor het gesprek met de klas. Zie voor tips en uitwerkingen van deze vragen de bijlage van deze handleiding.

Het tweede deel van de pop-up-tekst luidt: *Benieuwd naar de titel van de bundel, waar het gedicht in staat? Nieuwsgierig naar de dichter? Ja! Goed zo! Klik op verder*. De leerling heeft hier dus geen keuze: hij moet verder. Een opmerking: het woord en de twee afbeeldingen die tot dit specifieke gedicht hebben geleid, komen in het gedicht terug. In dit geval is dat het woord Blozen en de afbeeldingen van een roos en een druppel bloed. Klik op *verder* voor meer informatie over de bundel en de auteur.

6. **Meer informatie over de bundel en de dichter. Wil je meer weten over de dichter? Of over de bundel? Ja? Klik dan op de foto of het logo.**

meer informatie over de dichter

meer informatie over de bundel

Als je op *verder* klikt, verschijnt bovenstaand scherm. Wanneer je met de muis over de foto van de dichter beweegt, verschijnt er een pop-up met informatie over de auteur. Klik op de foto om naar de officiële website van de auteur of naar de auteurspagina op www.leesplein.nl te gaan. Aan de rechterzijde van het scherm staat het logo van de bibliotheek. Wanneer je hier op klikt, open je een tabblad met de pagina over de bundel op www.leesplein.nl. Via deze pagina is de bundel aan te vragen. Als je meer tijd hebt voor een uitgebreide opdracht, klik dan op de omslag zelf. Dan kom je op de verwerkingsopdracht.

7. **Op de vorige pagina's heb je een gedicht gelezen en heb je alleen of samen met anderen nagedacht over wat het gedicht zou kunnen betekenen. Poëzie is leuker als je hier de tijd voor neemt. Je kunt lagen in een gedicht ontdekken die je misschien de eerste keer niet hebt gezien. Je kan het gedicht meer betekenis geven door het te verwerken in iets creatiefs. Kies hier welke kunststroming je het leukst vindt, zodat je de verwerkingsopdracht kunt maken.**

Voor de verwerkingsopdracht is het handig om de klas in te delen in groepjes van vier of vijf leerlingen. Per groepje gaan ze dan aan de slag met de opdracht. Natuurlijk ben je vrij om de opdracht anders in te vullen. Je kunt er ook voor kiezen om maar één groepje leerlingen aan de slag te laten gaan met de opdracht. Vertel de leerlingen hoeveel tijd ze ervoor hebben. Klik op één van de zes stromingen, dan verschijnt er meer informatie over deze stroming en lees je hoe je een gedicht kunt verwerken die past bij de kunststroming.

8. Bekijk de stroming. Spreek dit je aan? Klik dan op de afbeelding!

Als je een toneelstuk gaat maken van een gedicht, zal je het gedicht opnieuw moeten schrijven. Je verdeelt de rollen, iemand is regisseur en je speelt uiteindelijk op het podium het gedicht uit. Omdat de tekst van het gedicht heel anders is geworden, is het wel mooi als je het echte gedicht aan de mensen laat lezen, bijvoorbeeld door het op een blaadje te geven of op een scherm te projecteren.

Als je op een stroming klikt, verschijnt er informatie over de gekozen kunststroming en hoe je een gedicht kunt verwerken die past bij deze kunstvorm. Spreekt de opdracht de leerlingen van het groepje aan? Klik dan op de afbeelding. Als je de opdracht niet leuk of misschien te moeilijk vindt, klik dan *terug*, dan ga je terug naar het overzicht met de zes stromingen. Kies een andere stroming.

De verwerkingsopdrachten zijn toepasbaar op elk gedicht. Bij dans staat aangegeven dat niet ieder gedicht zich even goed leent voor het maken van een dans. Wil je deze verwerkingsopdracht maken? Kies dan eventueel voor een ander gedicht uit het *PoëziePromotieMachien*.

9. Bekijk de opdracht

Nodig

1. Papier en pen voor alle groepsleden
2. Kleding, attributen en decorstukken of, als daar tijd voor is, materiaal om dit zelf te maken

Aan de slag

1. Lees het gedicht nog eens goed door. Bespreek samen met je groepje waar het gedicht over gaat (bekijk eventueel de vragen nog eens).
2. Herschrijf de tekst van het gedicht als een toneeltekst. Zorg dat er voor iedereen een rol is, daarvoor mag je ook een rol weglaten of er juist een bij verzinnen. Denk eraan dat een van jullie de regisseur is en dus geen rol krijgt. Je moet de rollen die je hebt gekozen nu 'tekst geven': laat ze met elkaar praten. Deze tekst hoeft dus helemaal niet hetzelfde te zijn als het gedicht!
3. Daarna schrijf je tussen de tekst de aanwijzingen voor de regisseur, bijvoorbeeld: 'speler A danst tussen speler B en C door'. Daarbij schrijf je ook op waar het zich afspeelt, bijvoorbeeld op het strand. Soms is het nodig om erbij te zetten hoe je iets moet zeggen, bijvoorbeeld boos, verdrietig of bang.
4. Verdeel de rollen in jullie tekst en kies iemand die de regisseur is. Begin daarna pas met oefenen. De regisseur geeft aanwijzingen als: 'iets harder praten', 'je gezicht naar het publiek toe', en 'Wim, een stapje naar links doen'. De regisseur kan dat allemaal goed zien, hij zit op de plaats van het publiek. Zorg dat je de tekst uit je hoofd kent zodat je je rol goed kunt spelen.
5. Zoek bij je toneelstuk kleding en decorstukken.
6. Voer het toneelstuk op voor je groep of een groter publiek. Vergeet niet een buiging te maken als jullie klaar zijn! Het publiek kan dat klappen voor jullie harde werk.

Als je op de afbeelding klikt, verschijnt er een nieuwe pagina met één, twee of drie opdrachten. Na de keuze voor een opdracht wordt er vermeld wat nodig is voor deze opdracht. De opdracht zelf is uitgesplitst in verschillende stappen, zodat de leerlingen zelfstandig aan de slag kunnen. Klik op *terug* om terug te keren naar het scherm met de zes kunststromingen. Kies daar een andere stroming kiezen. Als je op *home* klikt, ga je terug naar het scherm met het woordenweb. Kies als je wilt een nieuw woord voor de verwerkingsopdracht.

10. Maak nu de verwerkingsopdracht

Alle stappen van de opdrachten worden duidelijk uitgelegd. Toch is het voor sommige onderdelen handig als je de leerlingen helpt. Lees de opdrachten van te voren goed door, zodat je weet welke opdrachten in jouw klas goed en minder goed zijn uit te voeren. Voor de leerlingen is het handig als ze de opdracht ook op papier hebben. Elke opdracht bevat een PDF-knop waarmee de opdracht gedownload of geprint kan worden.

Colofon

© Cubiss, december 2015

Statenlaan 4

5042 RX Tilburg

013 - 46 56 700

www.cubiss.nl

educatie@cubiss.nl

Cubiss maakt deel uit van de Brabantse Netwerkbibliotheek

Auteur en ontwikkelaar concept en beeldconcept:

Jan van Avezaath, Cubiss

Uitbreiding versie PoëziePromotieMachien PO:

Renée Wetzels en José Peijen, Cubiss

Webontwikkeling:

Ruud van Zetten Design, Tilburg

Grafische vormgeving en productie:

Ingrid de Jong, Cubiss

Op deze website zijn afbeeldingen gebruikt. Wij hebben geprobeerd te werken met auteursrechtenvrije of onder Creative Commons-licentie vrijgegeven beeldmateriaal te werken. Daar waar dit niet mogelijk was, hebben wij ons uiterste best gedaan rechthebbenden te achterhalen. Indien u meent rechthebbende te zijn, dan kunt u [contact met ons opnemen](#).

Bijlage I

Tips bij behandeling en analyse van de gedichten.

Bij de bespreking van het gedicht gaat het om de reactie van de leerlingen. Geef de leerlingen de kans om te reageren op het gedicht, wat vinden ze ervan? Vinden ze het mooi? Grappig? Of juist niet? Waarom? Onder de foto van de dichter staan twee vraagtekens. Wanneer je hier met de muis overheen beweegt, verschijnen er vragen die dienen als inspiratie voor het gesprek met de klas. De vragen bij ieder gedicht zijn een hulpmiddel om ook inhoudelijk naar het gedicht te kijken. Vul deze vragen gerust aan met eigen inbreng. Tip: het woord en de twee afbeeldingen die bij het gedicht horen, komen in het gedicht terug. Laat de leerlingen nadenken over de manier waarop ze met elkaar te maken hebben. Hieronder volgen per gedicht tips en uitwerkingen voor de klassikale bespreking.

Winterochtend

In de laatste strofe gaat het over 'jou' en 'je'. Wie zou dat zijn? Hoe komt het dat de wereld door de 'je' wakker wordt?

Misschien is de 'jou' een vriend of een vriendin van de verteller. Of misschien is hij wel verliefd op de 'jou'. Dan wordt voor zijn gevoel "de wereld wakker" als hij die ander ziet.

Ozo heppie

Wat is grappig aan de manier waarop de dichter met het woord 'heppie' speelt?

'Heppie' en 'heppieje' zijn natuurlijk geen Nederlandse woorden. Eigenlijk komt het van het Engelse woord happy, wat blij of gelukkig betekent. In gedichten hebben de schrijvers veel vrijheid van taalgebruik, dat is het leuke van poëzie.

Wenkbrauwen

Extra vraag: Door te kijken naar opa's wenkbrauwen begint de verteller zich van alles voorstellen. Ken je dat, dat je fantasie ineens met je op de loop gaat? Misschien heb je dat wel eens gehad als je naar de wolken keek.

Dichters kijken heel goed. Veel gedichten ontstaan doordat de dichter goed kijkt naar de wereld om zich heen.

Poes Minoes

In het begin lijkt het erop dat de verteller geen andere huisdieren wil dan kat Minoes. Is dat ook zo?

Het lijkt er natuurlijk op dat de verteller geen andere huisdieren zou willen als kat Minoes dood gaat. Uit verdriet waarschijnlijk. Maar aan het einde van het gedicht zit een twist. Dan blijkt dat ze een puppy mag van haar ouders als Minoes er niet meer is.

Zwouten

Wat vind je grappig aan dit gedicht?

Misschien is je het woord 'zwouten' ook meteen opgevallen. De dichter gaat creatief met taal om. In poëzie gelden er minder regels, dichters zijn vrij om nieuwe woorden te bedenken.

Ooit nooit niets

Een gedicht kan een manier zijn om gedachten op papier te zetten.

Een 'wetenaar' weet veel dingen. Maar soms kan het zijn dat je hoofd een beetje vol zit met alles wat je weet. Of met gevoelens. Het schrijven van een gedicht helpt bij die 'volheid' aan gedachten.

Blozen

Wat hebben bloeden, bloeien en blozen met elkaar te maken?

Niet alle gedichten hoeven te rijmen, maar dichters spelen wel vaak met klanken. In 'bloeden', 'bloeien' en 'blozen' zit veel dezelfde klanken. De eerste twee letters bijvoorbeeld zijn steeds hetzelfde. En de 'oe'-klank in bloeden en bloeien. Daarbij is het grappig dat bloeden soms ook wordt uitgesproken als bloeien. Maar je kunt het ook anders bekijken, bloed is rood, (de meeste) rozen bloeien rood en blozen kleurt je wangen rood.

Het leeslied

Draai het eens om, waarom zou een boek leuker zijn dan televisie?

Bij een boek gebruik je je eigen fantasie, terwijl bij televisie en film alles al voor je is ingevuld. Lezen kan altijd en overal, je neemt heel makkelijk een boek mee in je tas. Lezen is goed voor je taalontwikkeling en door te lezen oefen je in het langer kunnen concentreren. Er zijn over de gekste onderwerpen boeken geschreven, dus er is altijd wel een boek bij je past. Misschien wel het grootste voordeel van een boek: het heeft niet iedere vijf pagina's een reclame.

Boos

Waarom staat er als laatste zin 'kom, kom er gauw om'?

De verteller heeft de tijd gehad om te kalmeren na de ruzie en heeft nu spijt. Hij wil het graag goedmaken.

Graveeltje

Jaap Robben heeft allemaal vergeten woorden nieuw leven in geblazen, door er gedichten over te schrijven. Een graveeltje bestaat dus echt. Zoek eens op wat de echte betekenis is van een graveel.

Graveel is gruis of kleine steentjes. Echte steentjes zoals ze op straat liggen, maar ook steentjes in de nieren, een hele pijnlijke ziekte.

Trainen

Is dit een gedicht of een verhaal, of misschien allebei?

Voor alle opties is iets te zeggen. Het is een verhaal omdat er iets spannends gebeurt met de hoofdpersoon. Maar het is ook een gedicht, let maar op de korte zinnen en het ritme.

Extra vraag: Hoe kan de ik-figuur dit gedicht schrijven als alleen zijn botten over zijn gebleven?

In een gedicht kan natuurlijk alles. Dichters zijn, net als schrijvers van boeken, vrij in de manier waarop ze een gedicht of boek schrijven. Daarbij is er een verschil tussen de dichter en de verteller. Hoewel de dichter soms de verteller is, hoeft dat niet per se zo te zijn. De verteller kan ook een verzonnen personage zijn.